

Smart villages – źródła i inspiracje

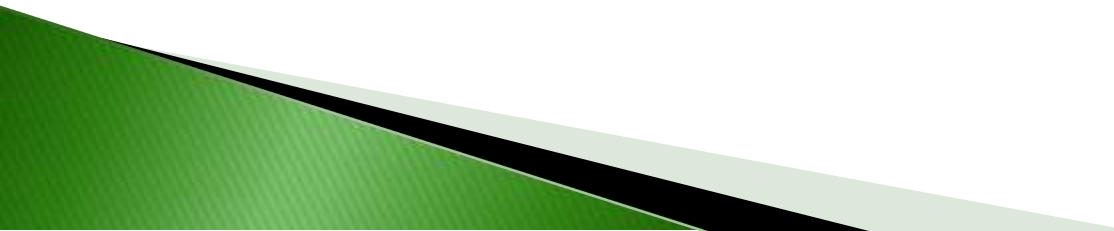
Andrzej Hałasiewicz

Smart Village
w województwie opolskim

20 listopada 2025

Plan prezentacji

- ▶ Zmiany i sytuacja na wsi
 - ▶ Źródła i definicje
 - ▶ Smart wieś w krajach Unii Europejskiej
 - ▶ Smart Rural 21 i Smart Rural 27
 - ▶ Doświadczenia i przykłady z Polski
 - ▶ Smart wieś a program LEADER
 - ▶ Co dalej ze smart villages po roku 2028?
 - ▶ Dyskusja
-

Sytuacja na wsi

- ▶ Wieś się zmienia
- ▶ Malejąca liczba rolników
- ▶ Wyludnianie
- ▶ Zanikanie usług
- ▶ Brak połączeń komunikacyjnych

Urbanizacja

1800 roku około 3%
ludności żyło w
miastach

Od 2007 roku więcej
ludności świata mieszka
w miastach niż na wsi

W 2023 już 57%
populacji to mieszkańcy
miast

W 2050 będzie to około
68%

Urbanizacja

- ▶ Liczba ludności miejskiej na świecie gwałtownie wzrosła z 751 milionów w 1950 r.
- ▶ do 4,4 miliarda w 2021 r.
- ▶ w Azji, pomimo stosunkowo niższego poziomu urbanizacji, mieszka 54% światowej populacji miejskiej
- ▶ w Europie i Afryce po 13%

Wielkie miasta

- ▶ Tokio jest największym miastem na świecie z aglomeracją liczącą 37 milionów mieszkańców
- ▶ New Delhi 29 milionami
- ▶ Szanghaj 26 milionami,
- ▶ Meksyk i São Paulo, każde z 22 milionami mieszkańców.
- ▶ Kair, Mumbaj, Pekin i Dhaka mają prawie 20 milionów mieszkańców.

Reasumując rozważania odnośnie przestrzeni, związków pomiędzy przestrzenią cyfrową, a przestrzenią geograficzną, najlepiej odwołać się do sformułowania jednego z bohaterów filmu o powstaniu serwisu społecznościowego Facebook:

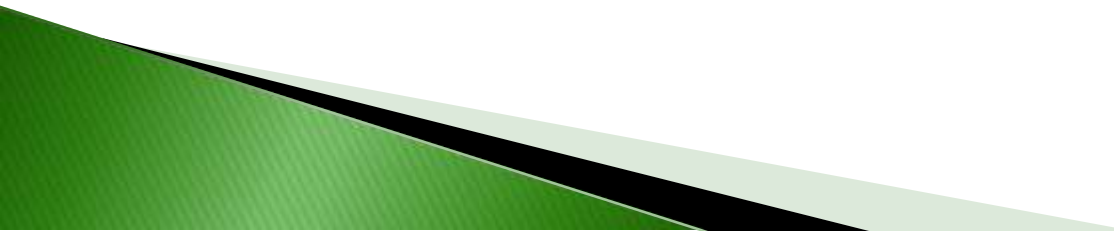
„Żyliśmy na wsi, następnie w miastach, a teraz zaczynamy żyć w internecie”

(Sorkin, 2010, s. 155) 16.

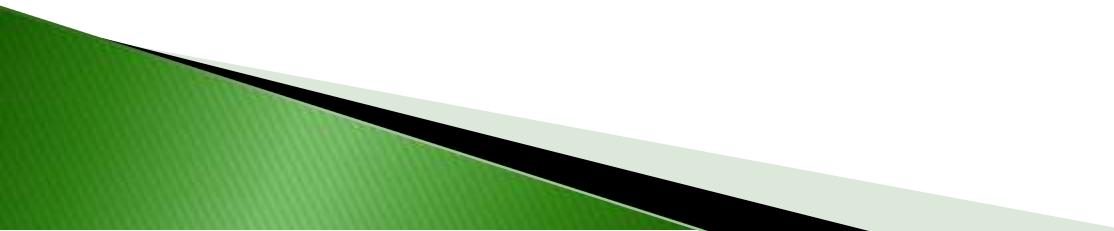
Słowa te wskazują, że z perspektywy naszych odniesień przestrzennych, organizacji życia, gospodarki dokonały się istotne zmiany. **Otoczenie, system wartości oraz charakter relacji z otoczeniem ulega zmianie.**

Wszystkie przemiany cywilizacyjne, zawsze powodowały również to, że zmiany dotyczyły nie tylko aspektów technicznych funkcjonowania ludzi, ale również „umocowania” w przestrzeni działań, kształtowania otoczenia.

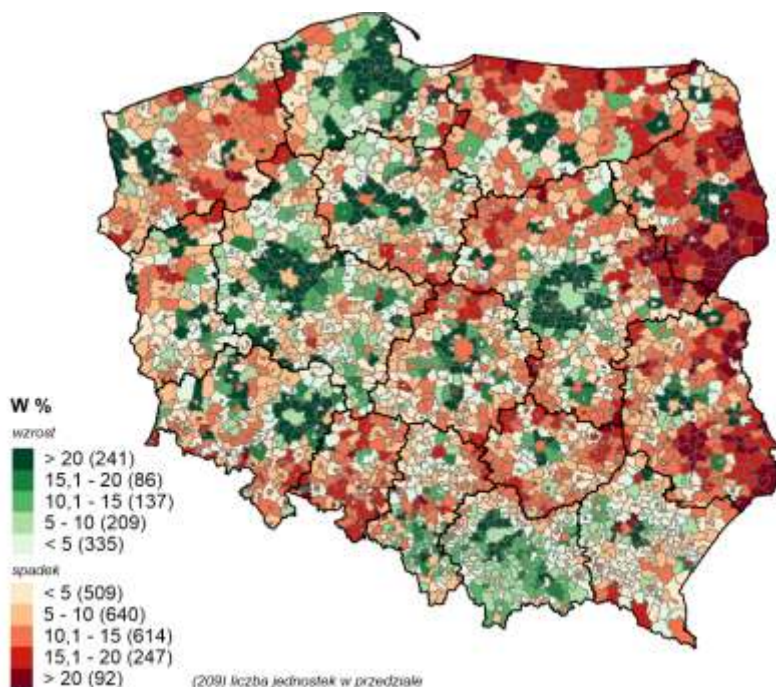
Przemiany ludnościowe i społeczne na wsi w Polsce

- ▶ Przez prawie 75 lat od zakończenia II wojny światowej ludność obszarów wiejskich w Polsce utrzymuje się w przybliżeniu na poziomie około 15 mln osób.
 - ▶ W okresie transformacji systemowej (1989–2018), na wsi przybyło 4,9% mieszkańców.
 - ▶ Według danych bieżącej statystyki ludności w latach 1989–2018 liczba ludności wiejskiej wzrosła z 14 623 tys. do 15 344 tys.
-

Przemiany ludnościowe i społeczne na wsi i ich zróżnicowanie

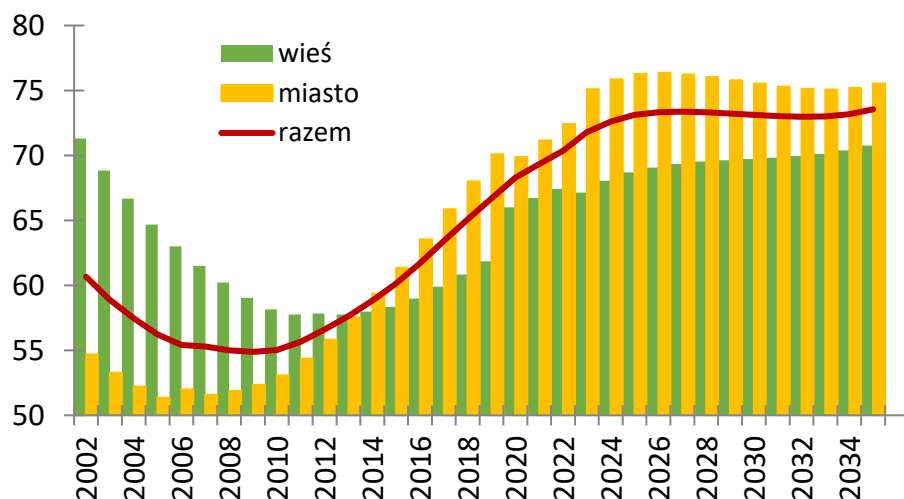
- ▶ Postępujący proces starzenia się wiejskiej ludności
 - ▶ Migracje wewnętrzne i zewnętrzne
 - ▶ Dezagraryzacja – w 2018 r. około 22% aktywnych zawodowo na wsi pracowało w rolnictwie, ale było to zaangażowanie w bardzo zróżnicowanym zakresie
 - ▶ Zróżnicowanie przestrzenne
-

Mieszkańcy wsi – zmiany liczby ludności według gmin

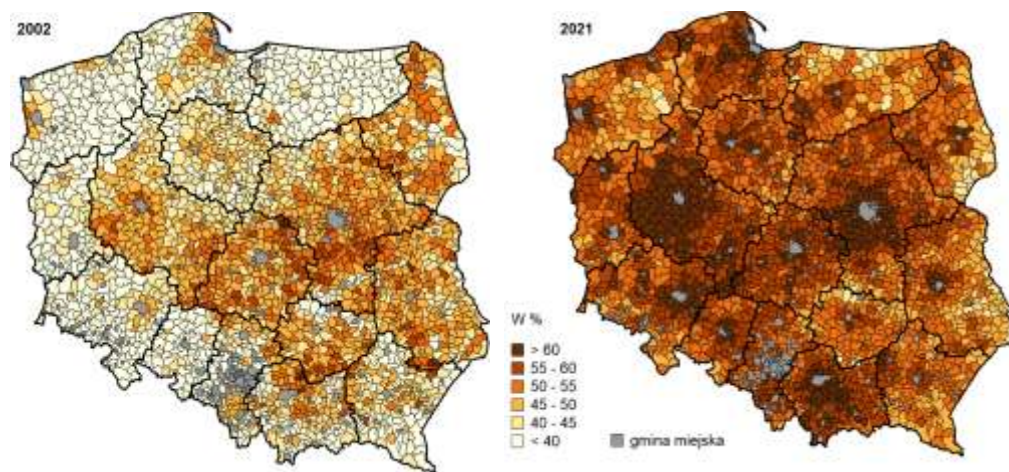
- **Przyrost** rzeczywisty występuje w **1/3 gmin** w Polsce, ale aż w 2 gminach na 3 spośród nich osiągnęte jest to przez wysokie **dodatnie saldo migracji** (następuje tam proces suburbanizacji).
- Ubytek rzeczywisty notuje zaś aż 2/3 gmin, i **w co drugiej** takiej gminie jest za to bardziej odpowiedzialne **ujemne saldo migracji** niż ujemny przyrost naturalny ludności.
- Występuje proces „**demograficznego zwijania się**” obszarów wiejskich i małych miast, w większości położonych **na peryferiach województw Polski centralnej i wschodniej** oraz na **obszarach popegeerowskich**.

Mieszkańcy wsi – liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym

- **Współczynnik obciążenia** ludności produkcyjnej na wsi ludnością nieprodukcyjną jest obecnie zbliżony jest do poziomu sprzed 20 lat (67 osób nieprodukcyjnych na 100 produkcyjnych).
- Jednak wówczas na obciążenie to w większym udziale składała się subpopulacja w **wieku przedprodukcyjnym** (w udziale **56%**), to obecnie jest to subpopulacja w **wieku poprodukcyjnym** (mająca udział **54%**).
- Proces starzenia się ludności wiejskiej w Polsce niesie za sobą wiele wyzwań **społecznych i gospodarczych**, m.in. - dostęp mieszkańców wsi do usług publicznych, regres podażowej strony rynku pracy, wzrost kosztów zabezpieczenia społecznego.

Mieszkańcy wsi – wskaźnik zatrudnienia

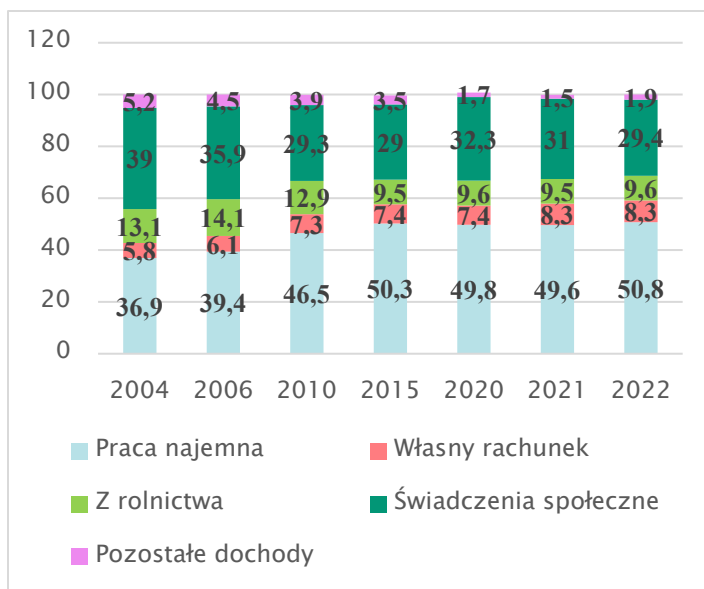
- W całej Polsce **wzrosło zatrudnienie** ludności wiejskiej.
- Nastąpił też wzrost znaczenia rynków pracy **wokół ośrodków miejskich** tzw. wielkiej piątki, do której należą: Poznań, Wrocław, Kraków, Warszawa i Trójmiasto.
- Różnice w aktywności zawodowej mieszkańców wsi są wynikiem zarówno nierównomiernego **rozwoju społeczno-gospodarczego** regionów, jak i **renty lokalizacyjnej** lokalnego rynku pracy.
- Lokalne **rynki pracy** zlokalizowane są **w miastach**, zwłaszcza **powiatowych**.

Mieszkańcy wsi – aktywność zawodowa na wsi według związku z gospodarstwem rolnym w wieku 15 lat i więcej

LUDNOŚĆ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH Z GOSPODARSTWEM ROLNYM	LUDNOŚĆ POZOSTAŁA (BEZROLNA)
2003 – udział w populacji wiejskiej: 52%	2003 – udział w populacji wiejskiej: 48%
2023 – udział w populacji wiejskiej: 23%	2023 – udział w populacji wiejskiej: 77%

- Przed akcesją Polski do UE „rolna” zbiorowość wsi (rolnicy indywidualni i członkowie rodzin) stanowiła nieco więcej niż **połowę** aktywnych zawodowo mieszkańców wsi.
- Na początku trzeciej dekady XXI wieku już **8 na 10** mieszkańców wsi **nie wykazywało żadnego związku z gospodarstwem rolnym**.
- Nastąpił zasadniczy proces **dezagraryzacji** gospodarki wiejskiej.

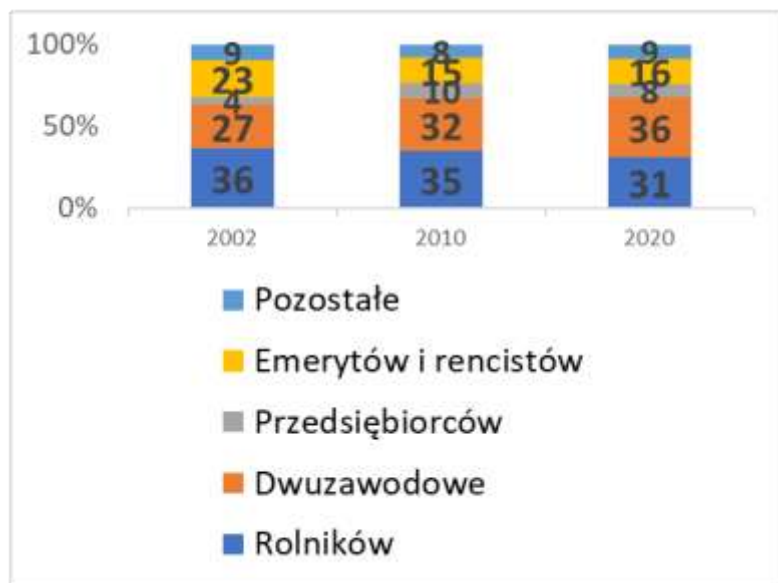
Mieszkańcy wsi – struktura dochodu rozporządzalnego mieszkańców wsi według źródeł jego pozyskiwania (%)

Nastąpiły zmiany w **strukturze dochodów** ludności wiejskiej:

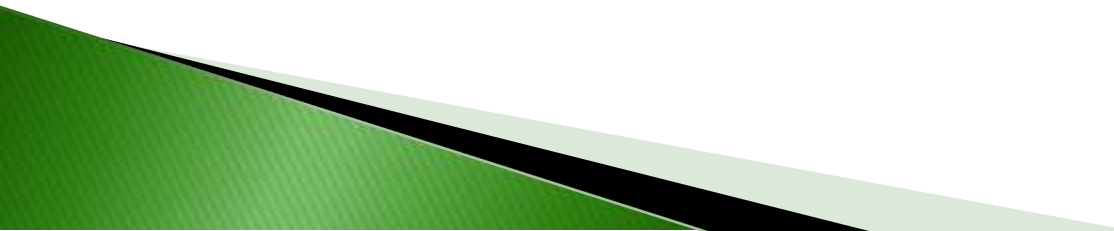
- **wzrósł** udział dochodów:
 - ✓ z pracy najemnej (z 37% w 2004 r. do **51%** w 2022 r.)
 - ✓ z pracy na własny rachunek (z 6 do **8%**)
- **spadł** udziału dochodów:
 - ✓ z działalności rolniczej (z 13 do około **9,5 %**).
 - ✓ ze świadczeń społecznych (z 39 do **29%**).

Rolnicy – struktura gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według przeważającego źródła utrzymania (razem = 100)

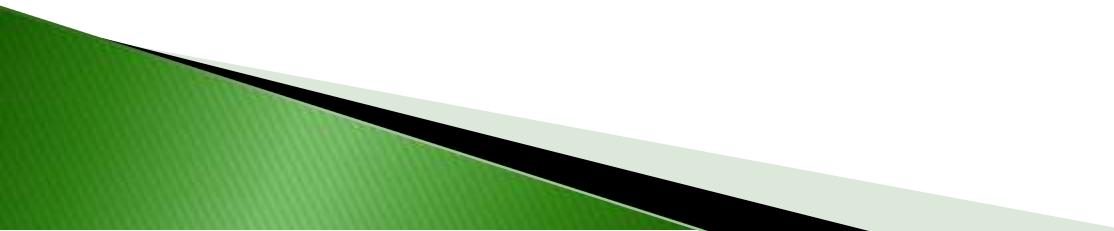

- Nastąpiła **zmiana głównego źródła utrzymania**.
- Wzrósł udział gospodarstw utrzymujących się **głównie z pracy najemnej** (z 27% w 2002 r. do **36%** w 2020 r., tj. o 9 pp).
- Zmalał udział gospodarstw utrzymujących się głównie z rolnictwa z 36 do **31%** (o 5 pp).

Jak ożywić i zdynamizować polską wieś?

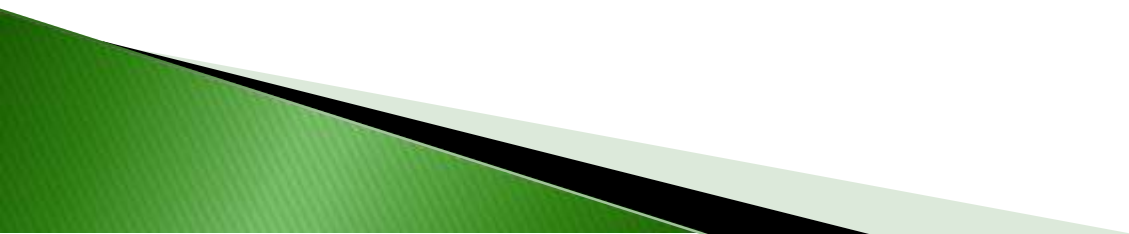
- ▶ Około 2/3 wiejskich miejscowości odczuwa skutki wyludnienia, brak miejsc pracy i perspektyw rozwojowych.
 - ▶ Programy unijne i związane z nimi środki finansowe znacznie poprawiły warunki bytu i kondycję ekonomiczną większości wsi, ale nie zagwarantowały im podstaw trwałego i zrównoważonego rozwoju.
-

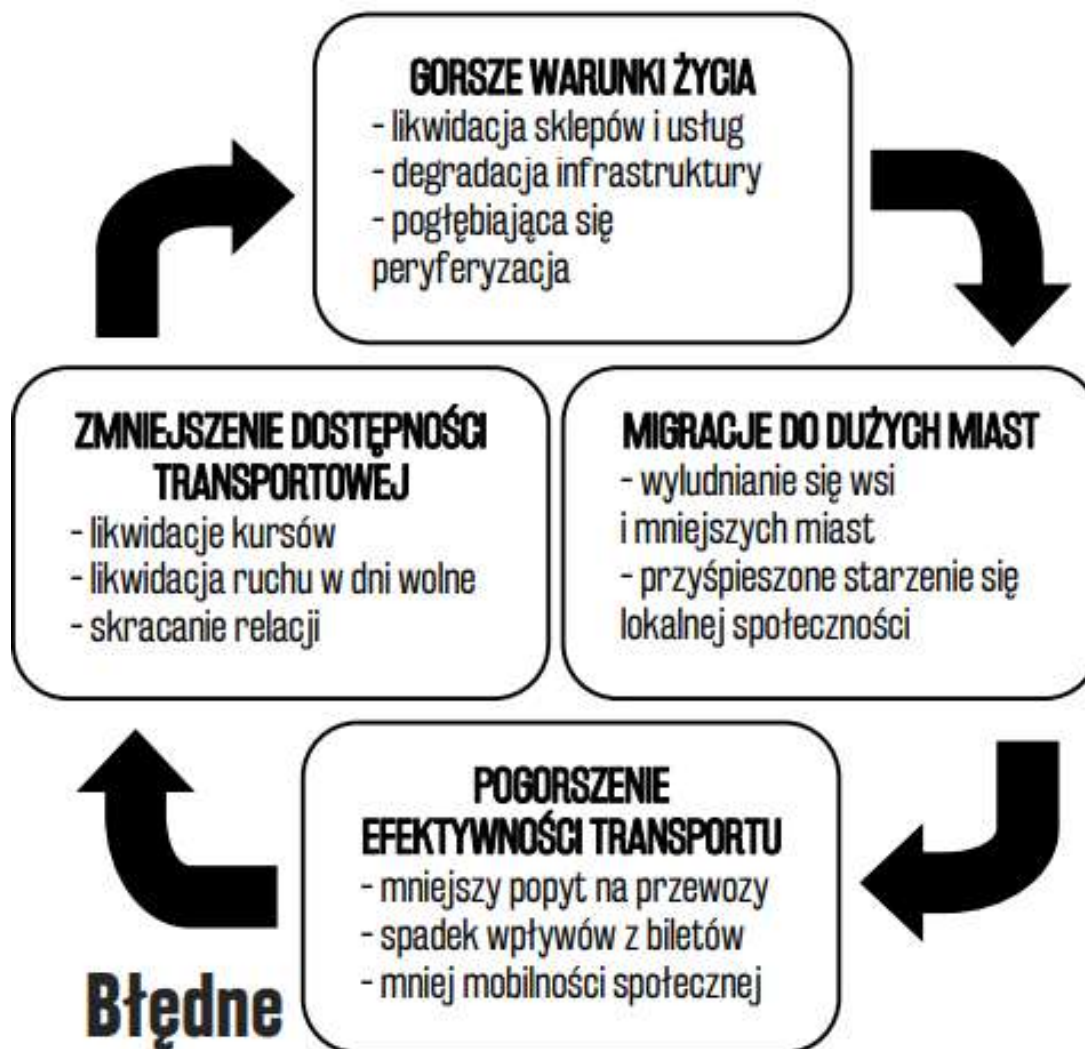
Jak ożywić i zdynamizować polską wieś?

- ▶ Czy nowe technologie komunikacyjne, internet, cyfryzacja to szansa na renesans wiejskości w nowej formie, czy też nie ma sposobu na zatrzymanie procesów depopulacji wsi i dalsza urbanizacja to tylko kwestia czasu?
 - ▶ Smart Villages jest szansą na spowolnienie trendów depopulacyjnych, w wielu zaś obszarach nawet na ich zatrzymanie czy wręcz odwrócenie. Nowe możliwości techniczne w połączeniu z innowacjami społecznymi dają szansę na przerwanie błędnego koła wzajemnie napędzających się procesów depopulacji i zaniku usług.
-

Błędne koło rozwoju

- ▶ Czy można je przerwać?
- ▶ Dotychczas nie bardzo się udawało....
- ▶ Przybywa nam mieszkańców wsi ale co z tego wynika?

Błędne koło

Transport publiczny a warunki życia na peryferiach

Na podstawie: „Publiczny transport zbiorowy poza miejskimi obszarami funkcjonalnymi”, Michał Wołański i inni, SGH w Warszawie, 2016

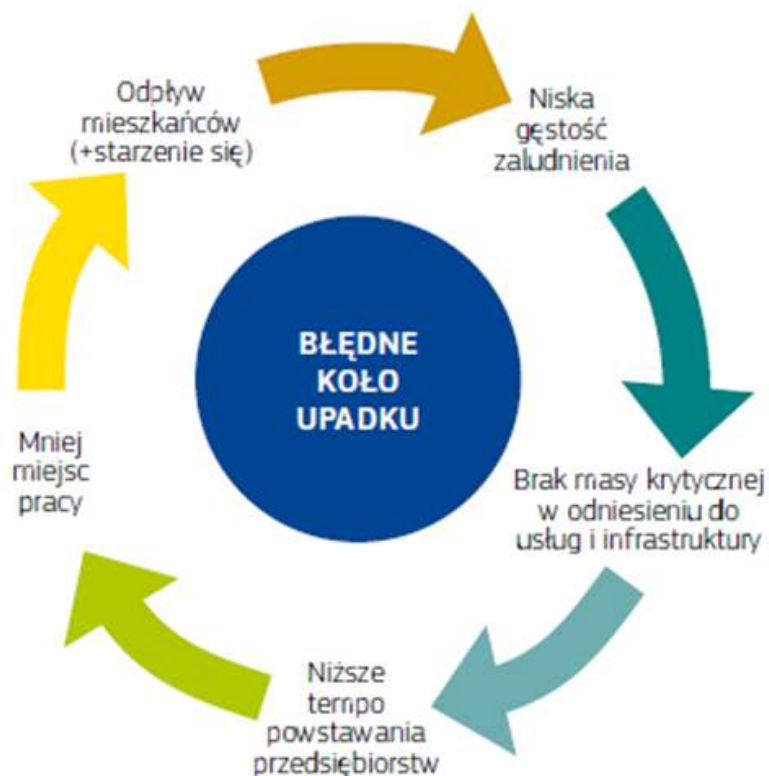
GRUPA TEMATYCZNA ENRD DS. INTELIGENTNYCH WSI

Grupa tematyczna ENRD ds. inteligentnych wsi powstała w październiku 2017 r. jako istotny element „Działania UE na rzecz inteligentnych wsi”. Ma ona stanowić główny punkt wymiany doświadczeń między różnymi inicjatywami na rzecz inteligentnych wsi w całej Europie i gromadzenia dowodów oraz ma się przyczynić do zwiększania tempa wprowadzania usprawnień w procesie wdrażania polityki rozwoju obszarów wiejskich.

Jednym z pierwszych działań, jakie podjęła grupa tematyczna, było przeprowadzenie analizy zakresu. W jej ramach zwrócono uwagę na fakt, że wiele obszarów wiejskich tkwi w „błędnym kole upadku” ze względu na dwie wzajemnie wzmocniające się tendencje: po pierwsze – brak pracy i zrównoważonej działalności gospodarczej; po drugie – niewystarczający i zmniejszający się zakres usług.

W niemal wszystkich podejściach, które grupa tematyczna wskazała jako sprzyjające koncepcji inteligentnych wsi, rozwiązano oba te problemy.

We wcześniejszych pracach tematycznych ENRD i w poprzednich wydaniach Przeglądu Obszarów Wiejskich UE zajęto się inicjatywami mającymi pobudzić gospodarkę i przedsiębiorstwa wiejskie (w wydaniach na temat „Inteligentnych łańcuchów dostaw” (nr 22) oraz „Nowej koncepcji możliwości rynkowych na obszarach wiejskich” (nr 24)). Grupa tematyczna ds. inteligentnych wsi

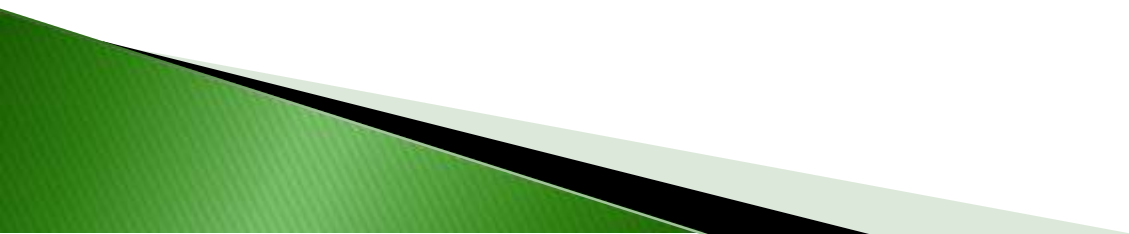

skoncentrowała się zatem na **innowacjach społecznych i cyfrowych w dziedzinie usług na obszarach wiejskich**. W niniejszym wydaniu Przeglądu Obszarów Wiejskich UE odzwierciedlono wiele wniosków grupy tematycznej.

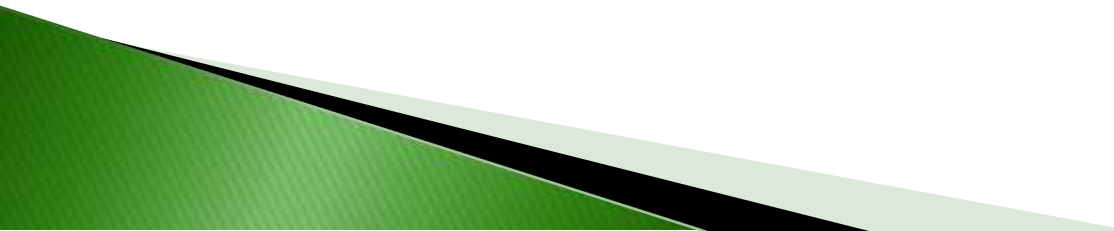

Poszukiwanie rozwiązań

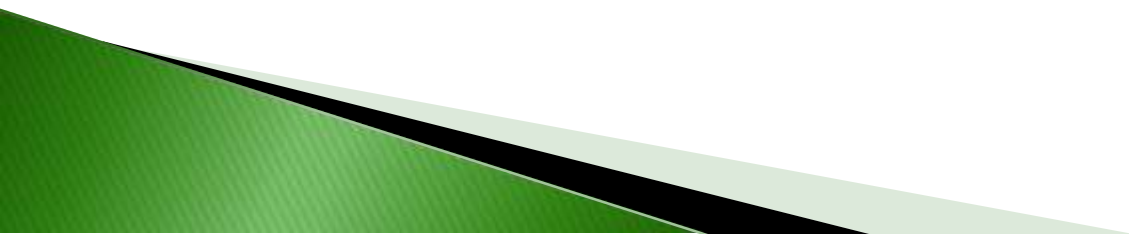
- ▶ Deklaracja z Cork 2016
- ▶ przezwyciężenie przepaści cyfrowej pomiędzy obszarami wiejskimi i miejskimi
- ▶ 2017 – Smart Villages – trzech komisarzy

Poszukiwanie rozwiązań

- ▶ Społeczności wiejskie potrzebują miejsc pracy, podstawowych usług, łączności i inteligentnych rozwiązań transportowych, korzystnych warunków dla przedsiębiorczości.
 - ▶ Potrzebne są, na szerszą skalę, nowe modele biznesowe, między innymi usługi oparte na portalach internetowych, potrzebna jest pomoc istniejącym przedsiębiorstwom wiejskim w celu lepszej integracji i współpracy z biznesem w miastach.
-

Czy Smart Villages to dobra
odpowiedź na wyzwania wsi?

Od telefonu stacjonarnego do sieci internetowej

- Lata 80. i 90. XX w. – dostrzeżono korzyści wykorzystania nowoczesnych form telekomunikacji w celu przezwyciężenia niedogodności zamieszkiwania na wsi (głównie duże odległości).
- Proponowanym instrumentem/rozwiązaniem była telechata (*telecottage*).
- Cel: zaspokajanie potrzeb edukacyjnych, informacyjnych, kulturowych, związanych z wykonywaniem pracy.
- Próby wdrożenia telechaty w Polsce.
- Szybki rozwój telekomunikacji:

telefon stacjonarna → telefon mobilna → sieć internetowa

<i>Smart city</i>	<i>Smart villages</i>
Zapoczątkowane w latach 90. XX w.	W fazie koncepcyjnej od 2–3 lat
Odpowiedź na zmiany technologiczne, innowacje, presję na środowisko	Odpowiedź na problemy demograficzne oraz zmiany w społecznościach lokalnych
Cel: wzrost konkurencyjności, efektywności, poprawa jakości życia	Cel: poprawa warunków życia, zatrzymanie mieszkańców, cyfryzacja
Kluczowy czynnik to dostęp do technologii i kapitału ludzkiego	Kluczowy jest kapitał społeczny, lokalne dziedzictwo, promowanie innowacji cyfrowych i społecznych
Bardzo ważna rola podmiotów prywatnych i władz miejskich (partnerstwa publiczno–prywatne)	Duże znaczenie liderów lokalnych, NGOs i władzy lokalnej (aktywizacja i koordynacja)
Główne bariery wdrażania: technologiczne, organizacyjne, finansowe, brak świadomości, akceptacji i współudziału mieszkańców	

Zródło: opracowanie własne na podstawie Guzał–Dec 2018.

Obszary działań inteligentnych

Dziedzina inteligentnych rozwiązań	<u>Usługi publiczne:</u>	<u>Zarządzanie publiczne:</u>	<u>Przedsiębiorczość:</u>
Obszary interwencji	e-zdrowie e-opieka edukacja zdalna transport (np. telebusy) energetyka (np. OZE) bezpieczeństwo (np. monitoring wizyjny)	e-administracja gospodarka odpadami (np. czujniki napełnienia kontenerów) planowanie przestrzenne (np. digitalizacja) monitoring środowiska (np. czujniki jakości powietrza)	rolnictwo precyzyjne handel online (np. wyrobami lokalnymi) turystyka wiejska (oparta na inteligentnych rozwiązaniach) współdzielenie (np. specjalistycznych sprzętów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bled Declaration for a Smarter Future of the Rural Areas in EU2018 oraz materiałów ze spotkań Grupy Tematycznej ds. Inteligentnych Wsi w ramach Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Smart Villages Portal).

Definicja UE

Inteligentne wioski to społeczności na obszarach wiejskich, które wykorzystują innowacyjne rozwiązania w celu poprawy swojej odporności, opierając się na lokalnych mocnych stronach i istniejących możliwościach. Opierają się na podejściu partycypacyjnym przy opracowywaniu i wdrażaniu strategii poprawy swoich warunków ekonomicznych, społecznych i/lub środowiskowych, w szczególności poprzez wykorzystanie rozwiązań oferowanych przez technologie cyfrowe.

(Projekt pilotażowy inteligentnych wiosek ekospołecznych, raport końcowy, 2019 r)

Lokalne strategie Smart Village

- oparte na współpracy, mogą wspierać animację, budowanie oddolnego potencjału, projekty pilotażowe i inne.
- opracowane przez społeczności na poziomie lokalnym w celu sprostania konkretnemu wyzwaniu lub skorzystania z okazji (w obszary takie jak digitalizacja, turystyka, energia, mobilność itp.).
- mogłyby się one odbywać na poziomie osiedli wiejskich, gmin, grup gmin, ... itd.

European Network for
Rural Development

PL

BROSZURA O PRZYKŁADOWYCH PROJEKTACH

Europejski Fundusz Rolny na rzecz
Rozwoju Obszarów Wiejskich

INNOWACJE CYFROWE I SPOŁECZNE W KONTEKŚCIE USŁUG NA OBSZARACH WIEJSKICH

Inteligentne wioski XII posiedzenie GT LEADER Koszędin
3 czerwca 2019 wersja ostateczna - PowerPoint

13:19
03.06.2019

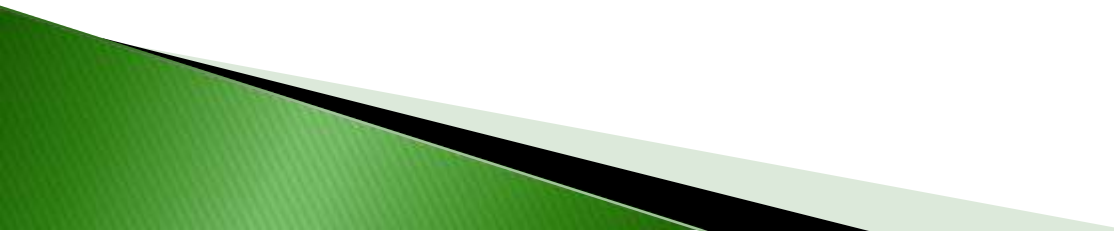
Podejście partycypacyjne

- ▶ Podejście partycypacyjne oznacza aktywny udział społeczności lokalnej w tworzeniu i podejmowaniu decyzji dotyczących strategii Smart Village.
- ▶ Na etapie wdrażania podejście partycypacyjne zapewni właściwe uwzględnienie potrzeb w zakresie budowania potencjału i szkolenia ludzi.

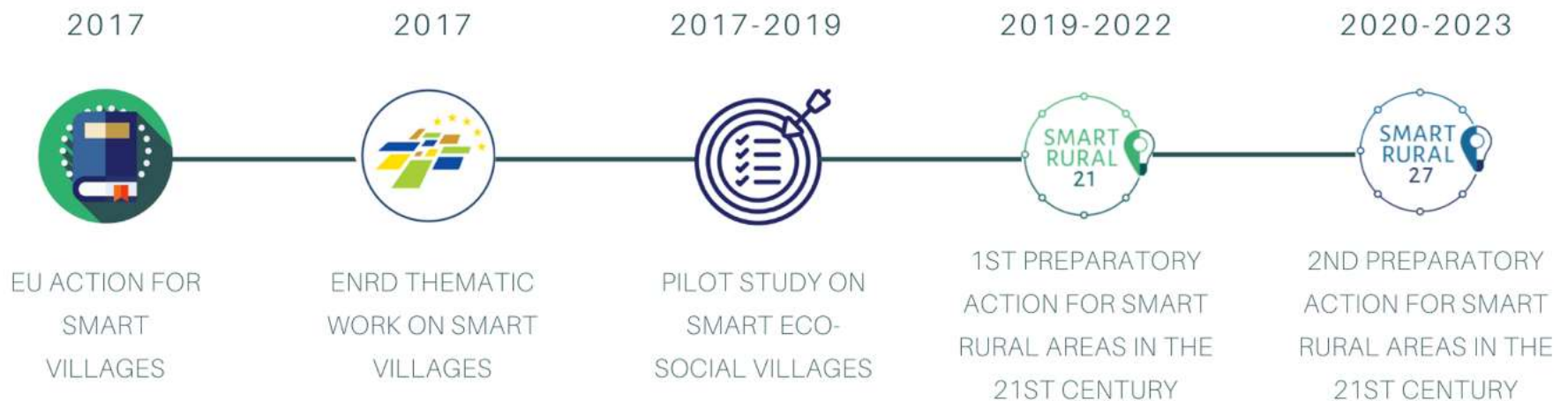
Technologie cyfrowe

- ▶ Technologie cyfrowe, na przykład technologie informacyjno–komunikacyjne, wykorzystywanie dużych zbiorów danych czy innowacje związane z korzystaniem z Internetu rzeczy.
- ▶ Działają jako dźwignia umożliwiająca inteligentnym wioskom zwiększenie elastyczności, lepsze wykorzystanie ich zasobów oraz poprawę atrakcyjności obszarów wiejskich i jakości życia mieszkańców wsi.
- ▶ Korzystanie z technologii cyfrowych nie jest warunkiem koniecznym, aby stać się inteligentną wioską. Tam, gdzie to możliwe, szybkie łącza szerokopasmowe ułatwią wdrażanie rozwiązań cyfrowych.

Smart wioski:

- Dążą do znalezienia lepszych, mądrzejszych sposobów rozwoju
 - Wykorzystują istniejące i powstające technologie oraz innowacje społeczne, aby wnieść wartość dodaną do życia mieszkańców
-

HISTORY OF THE EU'S SMART VILLAGES CONCEPT

Wspieranie Smart
wsi strategiami SV

Wyciągnięte nauki i
rekomendacje dla
polityk

Identyfikacja, mapowanie
i promowanie
inteligentnych wiosek

Przygotowanie państw
członkowskich do
wsparcia polityki
dotyczącej inteligentnych
wiosek

Wybrano 21 wiosek

Przewidywano wybór 17

Ostatecznie
wybrano 21 wsi

Około 200
wiosek śledziło
projekt

21 lekcji z projektu SR21* (1)

1. Nie ma jednego sposobu stania się inteligentną wioską: brak bezpośredniej korelacji między typem obszaru a inteligentną wioską
2. Smart wsie oznaczają różne rzeczy w różnych kontekstach krajowych
3. Wymiana doświadczeń powinna być ułatwiona, z naciskiem na partnerskie i praktyczne uczenie się
4. Wspólne tematy zainteresowania wyłaniają się z kontekstów różnych wiosek
5. Zaangażowanie młodzieży wymaga innowacyjnego podejścia
6. Podczas udzielania wsparcia społecznościom wiejskim należy wziąć pod uwagę specyfikę modeli zarządzania
7. Wybrani przywódcy: legitymizacja i zaufanie?

21 lekcji z projektu SR21* (2)

8. Zachęcaj do współpracy z lokalnymi profesjonalistami / influencerami
9. Większe uznanie siły samorządu lokalnego
10. Zastanów się nad uwarunkowaniami wsi, zanim podniesiesz oczekiwania co do podejścia partycypacyjnego
11. Wiele lokalnych planów i strategii istnieje na papierze, ale często brakuje długoterminowego myślenia strategicznego
12. Nadal potrzebne jest wsparcie planowania strategicznego
13. Utrzymanie zaangażowania we wdrażanie jest największym wyzwaniem
14. Częsta obecność na miejscu w celu wspierania lokalnych procesów zaangażowania

21 lekcji z projektu SR21* (3)

15. Innowacyjność jest jedną z kluczowych cech wyróżniających podejście inteligentnych wiosek

16. Wioskom należy zapewnić specjalistyczną wiedzę, aby mogły realizować innowacyjne działania

17. Pozwól wioskom przejąć inicjatywę w zakresie potrzebnej im wiedzy specjalistycznej

18. Zapewnij „otwieracze oczu”, aby uniknąć uzależnienia od ścieżki

19. Potrzebne są jasne ramy wsparcia polityki

20. Należy zachęcać do finansowania alternatywnego

21. Długoterminowa wizja obszarów wiejskich oferuje użyteczne ramy (Long Term Rural Vision)

Poradnik

Jak zostać inteligentną wioską

Poradnik, jak stworzyć Inteligentną wioskę

Smart Rural 21
(Pierwsze działanie przygotowawcze dot.
Inteligentnych Obszarów Wiejskich w XXI wieku)

Poradnik, jak stworzyć Inteligentną wioskę

Smart Rural 21: Pierwsze działanie przygotowawcze
dot. Inteligentnych Obszarów Wiejskich w XXI wieku

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	1
1. CZYM JEST INTELIGENTNA WIOSKA?	2
1.1 CZYM JEST WIEŚ?	3
1.2 CO TO ZNACZY SMART (INTELIGENTNA)?	4
1.3 CZYM KONCEPCJA INTELIGENTNYCH WIOSEK RÓŻNI SIĘ OD KONCEPCJI LEADER/RILKS?	6
2. JAK OPRACOWAĆ STRATEGIĘ INTELIGENTNEJ WIOSKI?	7
2.1 DLACZEGO STRATEGIA INTELIGENTNEJ WIOSKI JEST POTRZEBNA?	7
2.2 JAKIE POWINNY BYĆ KLUCZOWE ELEMENTY STRATEGII INTELIGENTNEJ WIOSKI?	9
2.3 JAK MOŻNA SPINANSOWAĆ STRATEGIĘ INTELIGENTNEJ WIOSKI?	11
3. JAK WDRÓŻYĆ STRATEGIĘ I OPRACOWAĆ INTELIGENTNE ROZWIĄZANIA?	12
3.1 CZYM JEST INTELIGENTNE ROZWIĄZANIE?	12
3.2 JAK ZNALEŹĆ ODPOWIEDNIE INTELIGENTNE ROZWIĄZANIA?	13
3.3 JAK ZAANGAŻOWAĆ LOKALNĄ LUDNOŚĆ W PLANOWANIE I WDRĄŻANIE ROZWIĄZAŃ?	17
4. PODSUMOWANIE	20

Autor: Edna Ocsko (EaO Group)

Projekt graficzny: Veneta Paneva (EaO Communications)

Zdjęcie na okładce: Wiatraki, Stanz, Austria, ©Karoline Karner

Zdjęcie na tylnej okładce: Ost-Oya, Tomaszyn, Polska ©Jakub Mikołajczuk, Ostoja Natury

Niniejsza publikacja została wydana na podstawie umowy z Komisją Europejską. Wyrażone w nim opinie są wyłącznie opiniami wykonawcy i nie reprezentują oficjalnego stanowiska zamawiającego.

Konkordancja projektowa: EaO Group, ILLS, empirika, Innovalandscapart,
Agricultural University of Athens, aConcepto

Numer referencyjny umowy: AGRI-2019-101
Klasyfikacja: OG-AGRI

Projekt prowadzony przez:

Finansowany przez:

Komisja
Europejska

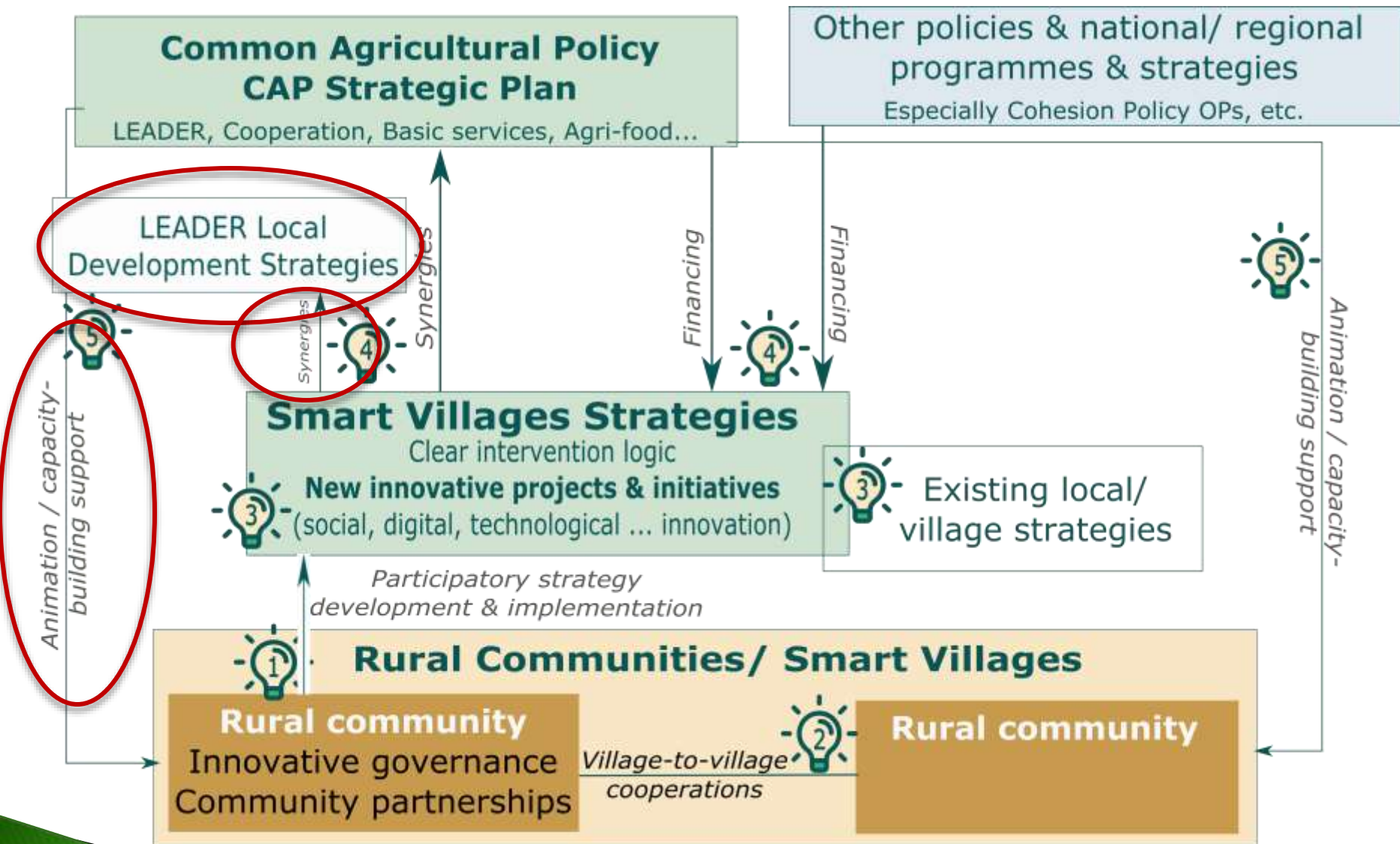
Projekt SMART RURAL 27

Cel ogólny SR27

Przygotowanie państw członkowskich i społeczności wiejskich do wdrażania WPR po 2020 r. oraz innych polityk i inicjatyw, które mogłyby potencjalnie wspierać powstawanie inteligentnych wiosek w całej UE.

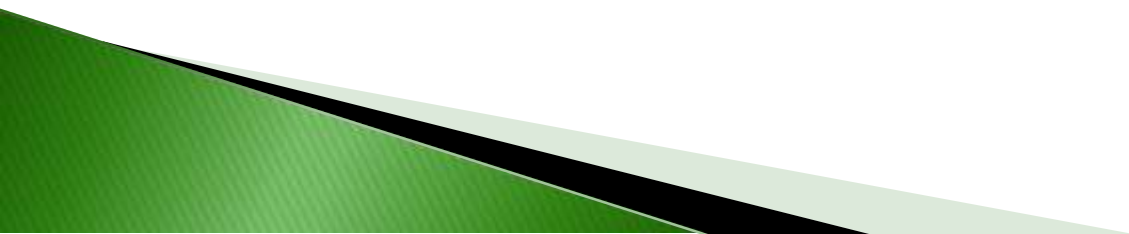

Grupy zadaniowe w krajach członkowskich

Aby pomóc w rozwoju konkretnych działań w zakresie inteligentnych wiosek, prowadząc do bardziej efektywnych ram ich wsparcia.

Zaangażowanie interesariuszy na szczeblu krajowym (regionalnym) w wymianę SV.

Zaangażowanie interesariuszy w wymianę SV na poziomie europejskim zgodnie z ich rolami i zainteresowaniami w ramach Europejskiego Obserwatorium Pilotażowego Inteligentnych Wiosek.

The Smart Rural 27 Project

The 2nd Preparatory Action on Smart Rural Areas in the 21st Century (shortly called Smart Rural 27 project) was launched by the European Commission in December 2020 with the aim to "prepare Member States and rural communities for the implementation of the Common Agricultural Policy (CAP) post-2020 as well as other EU policies and initiatives, which could potentially support the emergence of additional Smart Villages across the European Union".

Program Rozwoju
Obszarów
Wiejskich 2014–
2020

Plan Strategiczny Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027

PRZYGOTOWANIE
KONCEPCJI
INTELIĞENTNEJ
WSI (GRANT 4
tys. PLN)

INTELIĞENTNA WIEŚ W INTERWENCJI LEADER

- WSPARCIE PRZYGOTOWANIA
KONCEPCJI
INTELIĞENTNEJ WSI – GRANT 4 tys.
PLN
- WDRAŻANIE KONCEPCJI
INTELIĞENTNYCH WSI POPRZECZ
PREMIOWANIE WE WDRAŻANIU LSR
PROJEKTÓW/OPERACJI Z KONCEPCJI
INTELIĞENTNEJ WSI, NA KTÓREJ
UTWORZENIE LGD UDZIELIŁO
WSPARCIA (REKOMENDACJA W PS
WPR)

WDROŻENIE KONCEPCJI INTELIĞENTNYCH WSI

PILOTAŻ W 16
WOJEWÓDZTWACH

Inteligentne wsie – tematyka

Poprawa warunków życia i pracy mieszkańców obszarów wiejskich – poszukiwanie rozwiązań na problemy infrastruktury, transportu i przedsiębiorczości

Problemy edukacji, kultury i integracji na obszarach wiejskich

Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych

Zagadnienia opieki zdrowotnej na wsi i wykluczenia osób starszych

Rozwój biogospodarki – edukacja ekologiczna – rolnictwo ekologiczne

Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza

Poprawa jakości powietrza

Stymulowanie rozwoju gospodarczego i innowacyjności miejscowości na obszarach wiejskich z wykorzystaniem potencjału społecznego, ekonomicznego, kulturowego i środowiskowo-krajobrazowego oraz narzędzi cyfrowych

IRWIR PAN

Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

IRWIR PAN
Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”
Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej
„Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Partnerzy

RURBAN
Wieś-Miasto-Region

Patron medialny

Idea SMART VILLAGES a konkurs

Smart Villages – to koncepcja UE rozwoju obszarów wiejskich.

Jej główne cele to:

- poprawa jakości życia mieszkańców wsi
- zatrzymanie odpływu ludności wiejskiej do miast
- digitalizacja wsi
- pielęgnowanie lokalnego dziedzictwa wsi
- rozwój kapitału społecznego na obszarach wiejskich.

Cel konkursu

Znalezienie pomysłów i inicjatyw, które poprawiają jakość życia na wsi.

Oczekiwaliśmy wskazania rozwiązań, w których wykorzystano nowoczesne technologie, między innymi w zakresie edukacji, usług społecznych, zdrowia, transportu, energii, handlu, czy też gospodarki odpadami.

Liczyliśmy na opis wszelkich innych inicjatyw, które sprawiły, że dzięki wykorzystaniu innowacyjnych technologii wieś stała się bardziej przyjazna.

Konkurs miał umożliwić wymianę poglądów oraz stworzyć bazę wiedzy, w której gromadzone będą przedsięwzięcia z zakresu *smart villages*, poprawiające atrakcyjność obszarów wiejskich.

Biblioteka plenerowa – *bookcrossing*

Źródło: z pracy autorki na Alicji Jamorskiej-Kurek, gm. Morawica, woj. świętokrzyskie.

Ogród deszczowy

NFOŚiGW: 14 tys.
zł

Źródło: z pracy autorstwa Alicji Jamorskiej-Kurek,
gm. Morawica, woj. świętokrzyskie.

Miejsce spotkań nad stawem wiejskim

Źródło: z pracy autorstwa Łukasza Witczaka, gm. Jarocin, woj. wielkopolskie.

Miejsce spotkań nad stawem wiejskim

Źródło: z pracy autora na Łukasza Witczaka, gm. Jarocin, woj. wielkopolskie.

150 tys. zł

Ekologiczna hala sportowo-widowiskowa

Rekuperacja
ruchu

Biomasa

Automatyczne żaluzje

Czujniki

8,8 mln zł

Źródło: z pracy autorstwa Renaty Gembiak-Binkiewicz, gm. Ryczywół, woj. wielkopolskie.

Nowy model hospicjum na terenach wiejskich

KOSZYK

A photograph showing a man in a light blue shirt and an elderly woman sitting at a table. They are both looking down at a book or document on the table. The man is holding a pen, suggesting they are reading or discussing something. The setting appears to be a home or a private care facility, with a window and some household items visible in the background.

Opiekujemy się osobami dorosłymi

w ostatnim etapie ich życia

więcej

Wesprzyj nas *Jest na to wiele sposobów*

Źródło: z pracy autorskiej Pawła Grabowskiego, gm. Michałowo, woj. podlaskie.

Ostoja Wioska 3.0

Źródło: z pracy autorstwa Piotra Ostaszewskiego, gm. Olsztynek, woj. warmińsko-mazurskie.

Moja smart wieś Wiązownica-Kolonia

Sołectwo Wiązownica Kolonia

BLOG SOŁTYSA WSI

[O MNIE](#)

[HISTORIA WSI I PARAFII](#)

[STATUT SOŁECTWA WIĄZOWNICA KOLONIA](#)

[MEDIA](#)

[ZDJĘCIA](#)

[LINKI](#)

[RADNY](#)

Źródło: z pracy autorskiej Jacka Piwowarskiego, gm. Staszów, woj. świętokrzyskie.

Nie ciałotać jeno robić. Wiejskie działania – miejskie inspiracje

SOŁECTWO MNISZEK

Źródło: z pracy autorstwa Doroty Dembińskiej i Sylwii Dembińskiej, gm. Dragacz, woj. kujawsko-pomorskie.

Dwa kolejne konkursy

- ▶ 2021 – Moja smart wieś – Idea i fakt
- ▶ 2023 – Moja smart wieś – Wizje i inicjatywy

Wioska emerytów i (e)opieka Czy cyfryzacja jest rozwiązaniem?

www.smartrural21.eu/smart-solutions/

Retirement village & (e)care
Is digital the solution?

Jak wykorzystać istniejące budynki?

Reconstruction of old buildings

How to make it sustainable? – For what use?

Old school building to local farm & businesses

Old mill to local business & community hub

Old cellars to tourist accommodation

Eco-building to become a local agricultural hub
and community space

www.smartrural21.eu/smart-solutions/

Jak wykorzystać technologie cyfrowe do poprawy usług?

**Data management
platforms & digital
platforms for better
interactions**

**How to use digital
technology for
improving services?**

www.smartrural21.eu/smart-solutions/

Młodzi na wsi? Jak ich włączyć?

www.smartrural21.eu/smart-solutions/

Ochrona krajobrazu i planowanie

www.smartrural21.eu/smart-solutions/

Rolnictwo regeneracyjne

**Sustainable / regenerative
agriculture through new agricultural
methods and technologies**

www.smartrural21.eu/smart-solutions/

Transport – komunikacja

www.smartrural21.eu/smart-solutions/

Energia dla lokalnych społeczności

www.smartrural21.eu/smart-solutions/

Przykłady rozwiązań smart

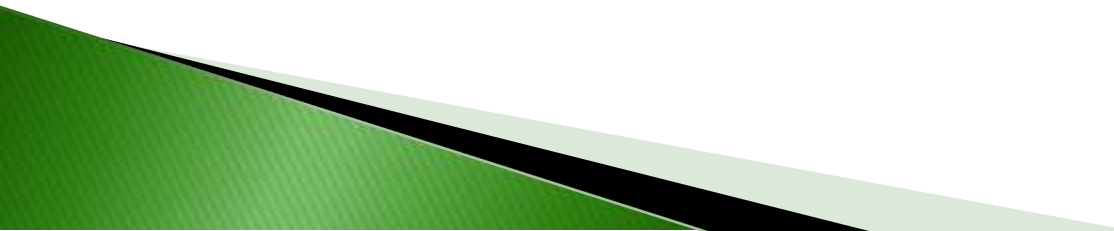
- ▶ Utworzenie kolektywnego gospodarstwa ekologicznego we Francji

https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/enrd_publications/publi-eafrd-brochure-11-en_2020.pdf

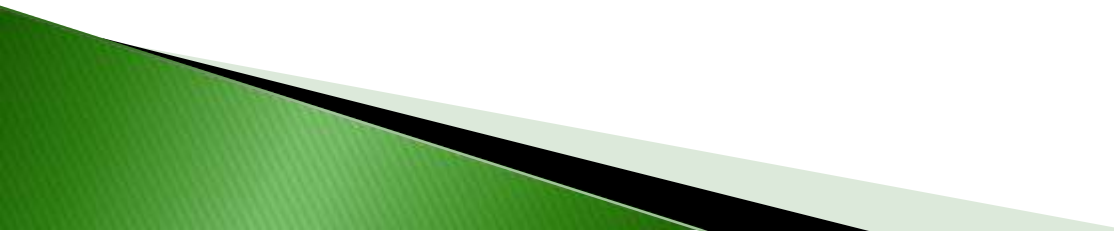
- ▶ SMARTA

- ▶ <https://ruralsharedmobility.eu/good-practices/>

SMARTA

- ▶ Konsorcjum SMARTA zidentyfikowało zestaw dobrych praktyk w zakresie mobilności na obszarach wiejskich, nie tylko związanych z konwencjonalnym transportem publicznym, ale także rozszerzonych na innowacyjne formy transportu oparte na systemach wspólnych przejazdów dla mieszkańców obszarów wiejskich, wrażliwych grup społecznych oraz dla odwiedzających i turystów (grupy, które wywołują bardzo zmienny popyt).
-

GO-MOBIL – W OPARCIU O POPYT TRANSPORT WIEJSKI

- ▶ Go-Mobil to elastyczna usługa transportowa od drzwi do drzwi działa na 36 peryferyjnych i wiejskich obszarach Karyntii,
 - ▶ zapewnienie mieszkańcom dostępu do artykułów spożywczych, lekarzy, urzędów pocztowych i przystanków autobusowych;
 - ▶ usługa uzupełnia konwencjonalne systemy transportu publicznego.
-

Go Mobil

- ▶ <https://ruralsharedmobility.eu/wp-content/uploads/2019/08/SMARTA-GP-GO-MOBIL.pdf>

Kluczowe czynniki sukcesu inteligentnych wiosek

- ▶ Angażowanie właściwych osób, organizacji, instytucji;
- ▶ Włączenie SV do strategii;
- ▶ Wsparcie finansowe;
- ▶ Dzielenie się wiedzą i doświadczeniem;
- ▶ Rozwój Smart Villages należy postrzegać jako proces innowacje społeczne z wieloma etapami, w których LGD powinny zapewnić silne wsparcie animacyjne;

Kluczowe czynniki sukcesu LEADER i inteligentnych wiosek cd.

- ▶ Silniejsze upoważnienie LGD do angażowania się w kontakty z zainteresowanymi stronami i sieci „poza LEADER”, aby działać jako brokerów innowacji i czerpią odpowiednią wiedzę specjalistyczną ze świata nauki, w tym z uniwersytetów.
- ▶ Proste ramy finansowe (w tym uproszczone opcje kosztów).
- ▶ Integracja tematu inteligentnych wiosek w odpowiednich unijnych, krajowych i lokalnych dokumenty programowe.
- ▶ Stosowanie odpowiednich wskaźników i kryteriów wyboru;
- ▶ Powiązane z projektami LGD.

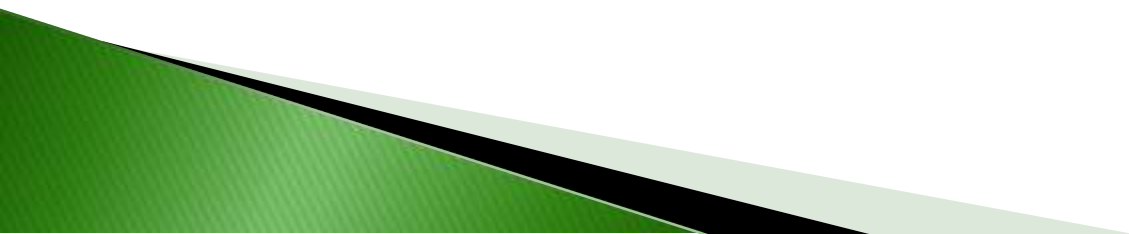
Smart Villages w architekturze UE 2028–2034

Możliwości • Ryzyka • Rekomendacje

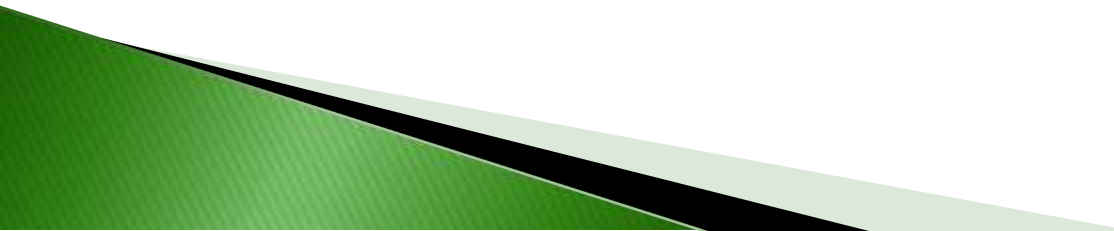

NRPPs – główny kanał finansowania

- ▶ Integracja funduszy (spójność, CAP, ESF+).
- ▶ Smart Villages jako priorytet przekrojowy.
- ▶ Kluczowe miejsce wpływu na alokacje krajowe.

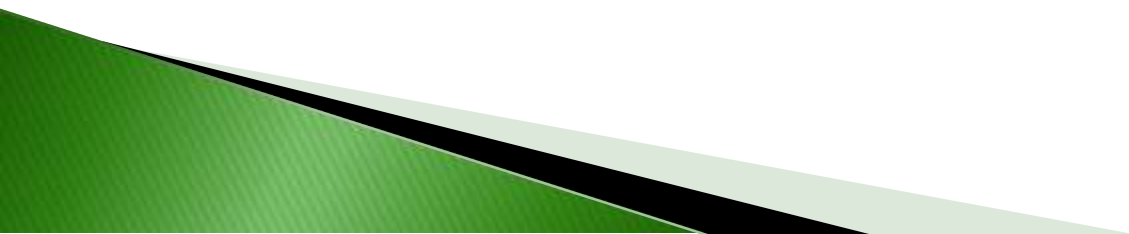

CAP 2028–2034 – rozwój obszarów wiejskich

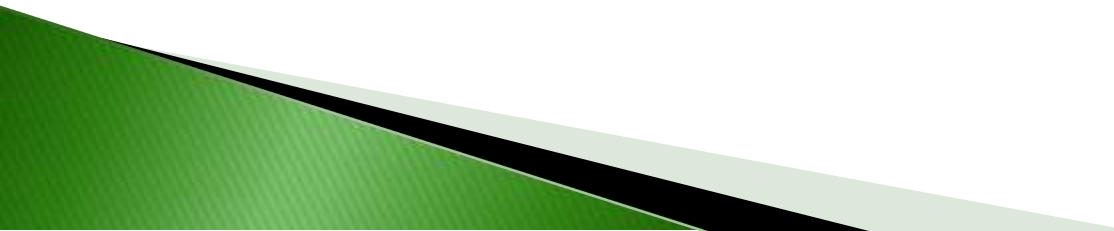
- ▶ Smart Villages kwalifikują się jako działania wiejskie.
 - ▶ Wsparcie rolnictwa, lokalnych łańcuchów wartości i usług.
 - ▶ Duży potencjał dla projektów zielono-cyfrowych.
-

Fundusz Konkurencyjności i innowacje

- ▶ Wsparcie dla agri-tech, mikro-sieci, magazynowania energii.
- ▶ Finansowanie projektów z potencjałem skalowania.
- ▶ Nowe możliwości w ramach pakietu 2028-2034.

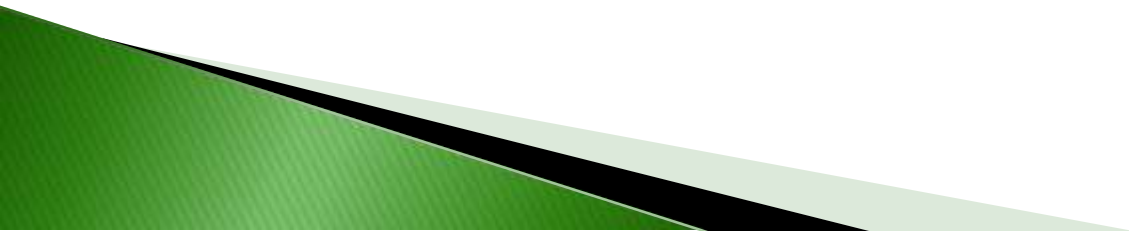

Priorytety strategiczne UE

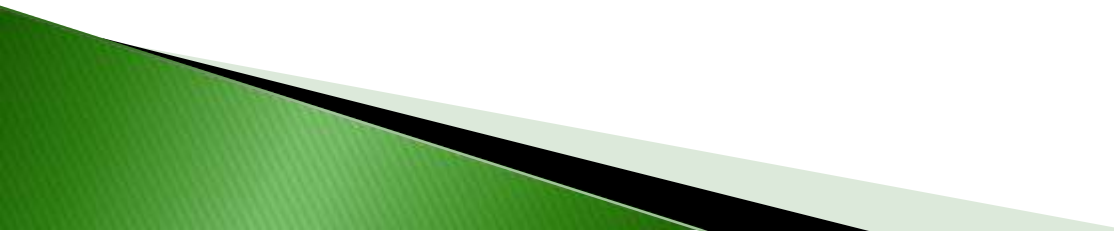
- ▶ 6 priorytetów: ludzie, edukacja, konkurencyjność, odporność, ochrona, partnerstwa.
 - ▶ Smart Villages łączą cele zielone, cyfrowe i społeczne.
 - ▶ Wyższe szanse w konkursach wielokryterialnych.
-

Wsparcie techniczne i rozwój kompetencji

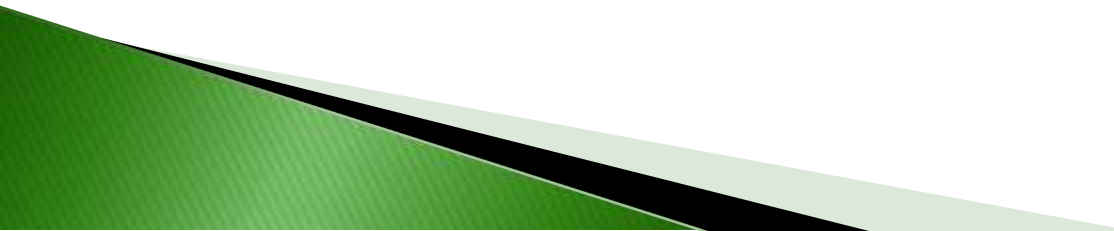
- ▶ Budowanie potencjału lokalnego jako element MFF.
- ▶ Finansowanie w stylu LEADER/CLLD.
- ▶ Wsparcie dla przygotowania strategii Smart Villages.

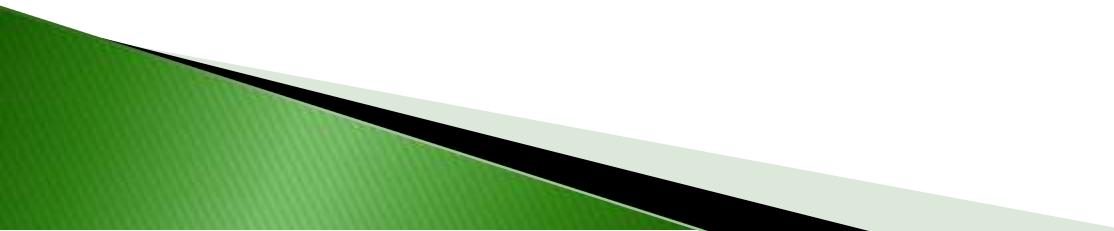
Ryzyka: de-earmarking i łączenie funduszy

- ▶ Większa elastyczność krajów = ryzyko dla obszarów wiejskich.
 - ▶ Możliwe mniejsze wsparcie dla działań place-based.
 - ▶ Wskazywane przez ekspertów i europosłów.
-

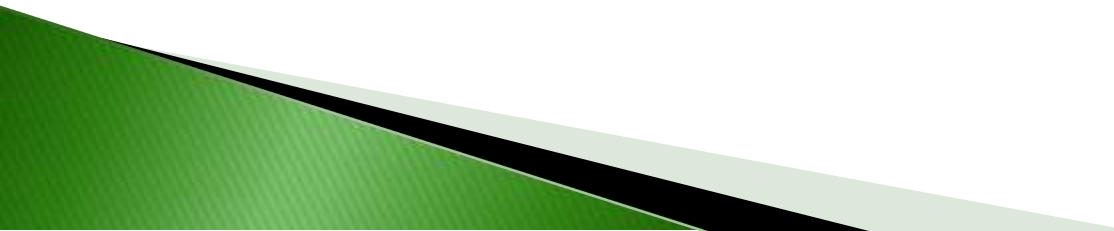
Ryzyka: osłabienie LEADER/CLLD

- ▶ Organizacje społeczne ostrzegają przed marginalizacją CLLD.
 - ▶ Smart Villages opierają się na oddolnym podejściu.
 - ▶ Potrzeba mocnych zapisów w NRPP.
-

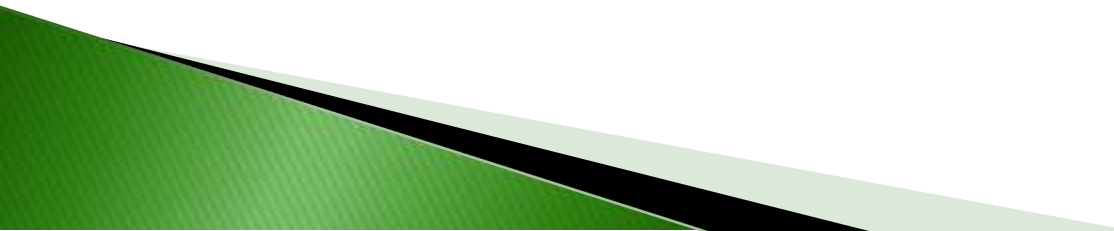
Ryzyka: zdolność wdrożeniowa państw

- ▶ Duża swoboda państw = różne zdolności wdrożeniowe.
 - ▶ Możliwe nierówności w dostępie do Smart Villages.
 - ▶ Potrzebne wsparcie techniczne i inwestycyjne.
-

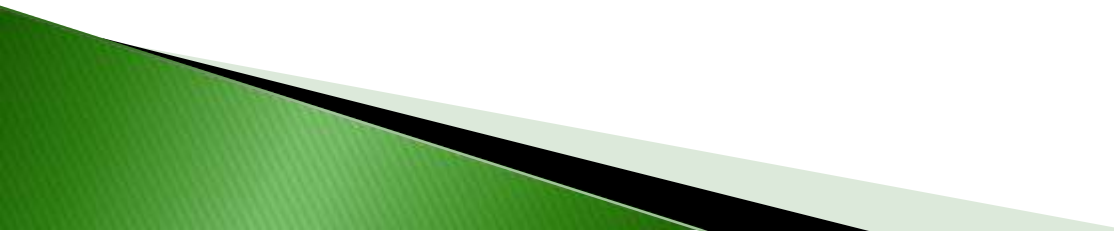
Najważniejsze źródła finansowania 2028–2034

- ▶ CAP/ROZW – infrastruktura OZE, mini-grids, LEADER.
 - ▶ Cohesion – usługi cyfrowe, telemedycyna, MŚP.
 - ▶ Competitiveness Fund – technologie skalowalne.
 - ▶ TA/Capacity Building – rozwój kompetencji.
 - ▶ Horizon – pilotaże R&I.
-

Rekomendacje i działania rzecznicze

- ▶ Zabezpieczyć min. 1–2% NRPP na LEADER/CLLD.
 - ▶ Wprowadzić priorytet Smart Villages w NRPP.
 - ▶ Wymóg oceny wielokryterialnej projektów.
 - ▶ Fundusz przygotowania projektów.
 - ▶ Promowanie blended finance.
-

Konkluzje

- ▶ Smart Villages spina różne obszary.
 - ▶ Smart Villages to znakomite narzędzie do budowy i popularyzacji wsi tematycznej.
 - ▶ Dzięki nowym pomysłom oraz możliwościom stwarzanym przez nowe technologie wiejskość zyskuje nową szansę.
 - ▶ Smart Villages to obszar, któremu sołectwa, gminy, LGD powinny poświęcić wiele uwagi.
 - ▶ KSOW, ENRD, Smart rural 21, Smart rural 27
-

Dziękuję za uwagę

andrzej@halasiewicz.pl